

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**FAKTORSKA STRUKTURA INSTRUMENTA ONLINE COGNITION
SCALE I PREDVIĐANJE PATOLOŠKOG KORIŠTENJA INTERNETA**

Goran Zec

Mentor: Prof. dr. Dinka Čorkalo

Zagreb, 2005.

SADRŽAJ

UVOD	1
<i>Ovisnosti o tehnologijama i patološko korištenje Interneta</i>	<i>1</i>
<i>Simptomi, mjerenje i incidencija patološkog korištenja Interneta</i>	<i>2</i>
<i>Modeli patološkog korištenja Interneta</i>	<i>6</i>
<i>Kognitivni model patološkog korištenja Interneta</i>	<i>8</i>
<i>Model "Velikih pet" (Big Five)</i>	<i>12</i>
 CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA	 15
 POSTUPAK	 16
<i>Demografske mjere, mjere korištenja Interneta i računala</i>	<i>16</i>
<i>Instrument "Online Cognition Scale" ili OCS</i>	<i>17</i>
<i>Big Five mini-markeri</i>	<i>20</i>
<i>Sudionici i provedba</i>	<i>21</i>
 REZULTATI I RASPRAVA	 23
<i>Metrijske karakteristike instrumenta Online Cognition Scale</i>	<i>23</i>
<i>Faktorska struktura instrumenta Online Cognition Scale</i>	<i>24</i>
<i>Predviđanje patološkog korištenja Interneta</i>	<i>28</i>
 ZAKLJUČAK	 37
 LITERATURA	 39
 PRILOZI	 41

FAKTORSKA STRUKTURA INSTRUMENTA ONLINE COGNITION SCALE I PREDVIĐANJE PATOLOŠKOG KORIŠTENJA INTERNETA

Na uzorku od 657 korisnika Interneta, oglašavanjem na dvije prometne internetske stranice, prikupljene su mjere korištenja računala i Interneta, mjera patološkog korištenja Interneta putem instrumenta Online Cognition Scale i mjere dimenzija ličnosti prema teoriji "Velikih pet", korištenjem skraćene verzije instrumenta. Uz manja odstupanja, potvrđena su četiri faktora u instrumenta Online Cognition Scale: a) društvena utjeha, b) usamljenost/ depresija, c) smanjena kontrola impulsa i d) distrakcija. Primijenjena je stupnjevita regresijska analiza s ciljem predviđanja rezultata na spomenutim faktorima te ukupnog patološkog korištenja Interneta (za pet kriterija) na osnovi dimenzija ličnosti te nekih demografskih i mjera korištenja računala i Interneta. Rezultati indiciraju kako bi se moglo govoriti o specifičnoj strukturi ličnosti prema teoriji "Velikih pet" koja može pomoći kod predviđanja patološkog korištenja Interneta u cjelini, kao i njegovih dijelova - emocionalna nestabilnost (neuroticizam), introvertiranost, uz visok rezultat na dimenziji intelekta / otvorenosti iskustvima i nizak rezultat na dimenziji savjesnosti. Kad se govori o internetskim servisima, najboljim prediktorima su se pokazali važnost koju osoba pripisuje servisu za chat i servisu mrežnih igara.

Ključne riječi: Patološko korištenje Interneta, ovisnost, Internet, dimenzije ličnosti prema teoriji "Velikih pet"

FACTOR STRUCTURE OF THE ONLINE COGNITION SCALE AND PATHOLOGICAL INTERNET USE PREDICTION

For a sample of 657 Internet users, obtained through notices on two high-traffic Internet sites, measures of computer and Internet use were gathered, as well as measures of Pathological Internet Use using the instrument Online Cognition Scale and measures of personality according to the Big Five theory, using a condensed inventory. With slight deviations, the four-factor structure of the Online Cognition Scale was confirmed: a) social comfort, b) loneliness/depression, c) diminished impulse control and d) distraction. Stepwise regression analysis was applied with the goal of predicting results on aforementioned factors, as well as overall Pathological Internet Use, using Big Five personality dimensions, some demographical measures and measures of computer and Internet use. Results indicate that one could speak of a specific personality structure according to the Big Five theory, which might help in predicting overall Pathological Internet Use, as well as its parts - emotional instability (neuroticism), introversion, with high intellect / openness to experiences and low conscientiousness. When discussing Internet services, the best predictors appear to be the user-ascribed importance of chat and multi-player games.

Keywords:

Pathological Internet use, addiction, the Internet, Big Five personality dimensions

UVOD

Ovisnosti o tehnologijama i patološko korištenje Interneta

U posljednja dva desetljeća, u medijima se sve više govori o problemu "ponašajnih ovisnosti", nevezanih uz psihoaktivne kemijske tvari. Određeni autori smatraju kako čitav niz ponašanja koja pružaju zadovoljstvo mogu poprimiti karakteristike ovisnosti. Kao fokus kliničkih istraživanja u ovom području navode se kompulzivno kockanje, pretjerano uzimanje hrane, kompulzivno seksualno ponašanje i pretjerano gledanje televizijskog programa (Young, 1996). Ovisnost o različitim tehnologijama podskup je navedene šire kategorije ne-kemijskih ovisnosti, a moguće je dalje podijeliti na pasivne (npr. gledanje televizijskog programa) i aktivne (igranje računalnih igara) ovisnosti o tehnologijama (Griffiths, 1999).

Sukladno mišljenjima nekih od stručnjaka koji se bave ovim problemom, izraz "ovisnost" ne koristi se u dijagnostičkoj literaturi za opisivanje poremećaja kontrole impulsa, u koje je moguće svrstati i ono što je kolokvijalno poznato kao "ovisnost o Internetu". U dijagnostičkom priručniku DSM-IV pojam "ovisnost" se, kao i "zloupotreba" koriste pri opisivanju različitih stupnjeva patološke zloupotrebe kemijskih (psihoaktivnih) tvari (Young, 1996; Griffiths, 1999; Davis, 2001; Wang 2001).

Umjesto izraza "ovisnost", koristi se "patološko korištenje Interneta" (eng. Pathological Internet Use, skraćeno PIU), koji je 1996. godine prva koristila Kimberly Young, koja se među prvima bavila ovim područjem (Young, 1996). Nerijetko se u stručnoj literaturi za opisivanje ovog fenomena koriste i pridjevi "problematično" (eng. *problematic*), "kompulzivno" (eng. *compulsive*) ili jednostavno "prekomjerno" (eng. *excessive*).

Ponekad se ova pojava naziva i "Internet Addiction Disorder" (skraćeno IAD). Ovaj naziv je neslužben, a prvi put se pojavio 1996. godine, kada je psihijatar Ivan Goldberg pod njime objavio na stručnoj internetskoj *mailing* listi, kao šalu, skup kriterija za dijagnosticiranje ovisnosti o kemijskim tvarima iz priručnika DSM, pritom zamijenivši nazive psihoaktivnih tvari koje su odgovorne za ovisnost riječju "Internet" (Griffiths, 1999). Premda je bila riječ o parodiji, "Internet Addiction Disorder" naziv danas je moguće pronaći u medijima te čak ponegdje i u stručnoj literaturi.

U ovom radu, bit će korišten izraz "patološko korištenje Interneta", budući da je čest u stručnoj literaturi i u skladu s etiologijom ovog fenomena, kojeg je K. Young prva opisala koristeći kriterije za patološko kockanje iz dijagnostičkog priručnika DSM-IV (DSM šifra 312.31) (Young, 1996).

Simptomi, mjerenje i incidencija patološkog korištenja Interneta

Kao simptome patološkog korištenja Interneta, K. Young (1999) navodi: opsesivne misli povezane uz Internet (razmišljanje o prethodnom bivanju na Internetu, anticipacija sljedećeg); razvoj tolerancije (potreba za povećavanjem vremena provedenog na Internetu), smanjenje kontrole impulsa (nemogućnost kontrole korištenja Interneta), ugrožavanje društvenih odnosa, karijere ili edukacije zbog Interneta, te simptome apstinencije pri prestanku korištenja Interneta. Koristeći patološko kockanje kao model, K. Young (1996) je prilagodila kriterije te razvila kratak upitnik od 8 čestica, koji može pomoći pri postavljanju dijagnoze:

1. Osjećate li preokupaciju Internetom (razmišljate li o prethodnoj seansi korištenja Interneta, iščekujete li sljedeću)?
2. Osjećate li potrebu za provođenjem sve više vremena u korištenju Interneta kako biste postigli zadovoljenje?

3. Jeste li više puta bezuspješno pokušali kontrolirati, smanjiti ili prekinuti korištenje Interneta?
4. Osjećate li se nemirnim, promjenjiva raspoloženja, deprimiranim ili iritiranim kad pokušate smanjiti ili prekinuti korištenje Interneta?
5. Ostajete li spojeni na Internet dulje nego što ste planirali?
6. Jeste li ugrozili ili riskirali gubitak bitne osobne veze, zaposlenja, edukacije ili prilike za napredovanje u karijeri zbog Interneta?
7. Jeste li lagali članovima obitelji, terapeutu ili drugima kako biste prikrili stvarnu količinu vašeg korištenja Interneta?
8. Koristite li Internet kao sredstvo bijega od problema ili umanjivanja lošeg raspoloženja (npr. osjećaja bespomoćnosti, krivnje, anksioznosti, depresije)?

Kao i pri dijagnosticiranju patološkog kockanja, osobu se smatra "ovisnom" ukoliko je odgovorila pozitivno na pet ili više pitanja, te ukoliko ponašanje nije moguće bolje objasniti maničnom epizodom (Young, 1996).

Beard i Wolf (2001) predlažu izmjenu gore navedenih kriterija koje je postavila K. Young - po njima, prvih pet navedenih kriterija bi morali biti obavezno prisutni prije postavljanja eventualne dijagnoze ovisnosti te bi uz njih morao bi biti zadovoljen barem još jedan od tri preostala kriterija, budući da je moguće da prvih pet kriterija bude zadovoljeno, bez bitnog utjecaja na svakodnevno funkcioniranje osobe.

Griffiths (2000) navodi kako su za identificiranje ovisnosti o Internetu nužni: a) salijentnost odnosno preokupacija Internetom (koji ovdje predstavlja "agens" ili predmet ovisnosti), b) promjena raspoloženja (efekt euforije, odnosno uzbuđenja koji izaziva korištenje Interneta), c) razvoj tolerancije (potreba za povećavanjem vremena provedenog u korištenju Interneta), d) simptom "povlačenja" (osjećaj nelagode kod prestanka ili smanjenja korištenja Interneta), e) konflikt (pojava da osobe u okolini ovisnika doživljavaju povećanje stresa zbog njegovog intenzivnog korištenja Interneta) i f) relaps (povratak ranijim navikama intenzivnog korištenja Interneta nakon perioda apstinencije).

Gore nabrojanim elementima koje je naveo Griffiths valja dodati i navode K. Young (1996, 1998) koja u više navrata ističe g) poricanje problema kao jedan od simptoma, pa čak i h) progresiju. Posljednji navedeni element poznat je u području ovisnosti, a odnosi se na prelazak s "lakšeg" agensa na "teže" - K. Young je (1996) u istraživanju pokazala ispravnost ove analogije s kemijskim substancama, demonstrirajući kako je struktura korištenja internetskih protokola (riječ "protokol" je tehnički pojam koji označava skup pravila za razmjenu podataka, a koristi se i kao sinonim za internetski servis, odnosno funkciju) bitno različita u skupini "ovisnih" i "neovisnih". U njenom istraživanju, naime, samo je 2% sudionika u skupini ovisnih pretežno koristilo "informacijske protokole" (pretraživanje baza podataka, primjerice knjižnica), dok je iste pretežno koristilo 24% u skupini neovisnih. S druge strane, čak je 35% ovisnih pretežno koristilo funkciju interaktivnog *chata* (pismene komunikacije putem Interneta), dok je istu pretežno koristilo samo 7% neovisnih - ukupno, ovisni su češće nego neovisni koristili pretežno *chat*, MUD (Multi-User Dungeons, tekstualne mrežne igre za više igrača s korijenima u žanru igranja fantazijskih uloga) i *news* grupe (Usenet); s druge strane, neovisni su češće koristili elektronsku poštu (e-mail), WWW i ono što autorica naziva "informacijskim protokolima".

Jedan od najpoznatijih instrumenata u području patološkog korištenja Interneta je Internet Addiction Test (IAT), instrument koji je također razvila K. Young (1996, 1998). IAT se sastoji od 20 čestica u formi pitanja, za koja sudionik procjenjuje koliko se odnose

na njega koristeći Likertovu skalu od 5 stupnjeva - rezultati se kreću od 20 do 100 bodova. K. Young (1998, prema Widyanto, McMurren, 2004) predviđa kako će prosječni korisnici Interneta postizati rezultat od oko 20-39 bodova, rezultat od oko 40-69 bodova indicira učestale probleme zbog pretjeranog korištenja Interneta, a rezultat od 70-100 bodova znači da korištenje Interneta predstavlja ozbiljan problem.

Widyanto i McMurren (2004) proveli su validaciju IAT-a, regrutirajući sudionike putem Interneta - doduše, na skromnom uzorku od 86 sudionika. Izdvojili su šest međusobno pozitivno povezanih faktora: a) salijentnost, b) pretjerano korištenje, c) zanemarivanje posla, d) iščekivanje, e) manjak samokontrole, f) zapostavljanje društvenog života. Autori su pronašli kako su faktori salijentnosti (koji se odnosi na preokupaciju predmetom ovisnosti) i pretjeranog korištenja povezani s intenzivnijim korištenjem Interneta (operacionaliziranim kao broj sati tjedno), dok je zanemarivanje posla bilo povezano jedino s dobi - i to negativno. Zaključak koji autori izvode jest kako IAT doista "mjeri neke od ključnih aspekata ovisnosti o Internetu" (Widyanto, McMurren, 2004).

IAT je jedan od prvih mjernih instrumenata u ovom području, a čestice koje sadrži i faktorska struktura koju su pokazali Widyanto i McMurren su karakteristične za patološko korištenje Interneta.

Pronađena incidencija patološkog korištenja Interneta u ukupnoj populaciji korisnika Interneta varira ovisno o istraživanju, odnosno mjernom instrumentu i kriterijima. Morahan-Martin i Schumacher (2000) pronašli su kod 8.1% od 277 studenata-korisnika Interneta 4 ili više simptoma patološkog korištenja Interneta. Greenfield (1999) na impresivnom uzorku od 17251 korisnika Interneta pronalazi kako približno 6% korisnika zadovoljava kriterije patološkog korištenja Interneta; salijentnost je bila prisutna kod čak 83% korisnika Interneta, pojava tolerancije kod 58%, a relaps kod 68% korisnika.

Modeli patološkog korištenja Interneta

K. Young navodi kako kod ovisnosti vezanih uz određeno ponašanje, "oni koji se 'zakvače' postaju ovisni o onome što rade i osjećajima koje iskuse dok to rade" (Young, 1998; str. 18), no spominje i biokemijsku podlogu. Tako navodi da istraživanja pokazuju mogućnost stvaranja kemijskih reakcija u mozgu karakterističnih za ovisnost i bez uzimanja kemijskih tvari, na što ukazuje oslobađanje dopamina u nucleus accumbensu (NAcc), području mozga koje se vezuje uz funkcije motivacije, nagrade, hranjenja i ovisnosti o kemijskim tvarima, a što proizvodi efekte usporedive s onima kod uzimanja alkohola ili droge (prema Young, 1998; str. 220). Ovo je sukladno ranije spomenutom kriteriju "izmjene raspoloženja" kojeg navodi Griffiths (2000).

Većina autora se slaže kako Internet sam po sebi nije agens ovisnosti, već se radi o pojedinačnim servisima kojima se putem njega pristupa. Tako K. Young (1996) nalazi kako Internet sam po sebi ne stvara ovisnost - njezini rezultati ukazuju na to da bitnu ulogu u razvoju patološkog korištenja Interneta igraju specifične aplikacije, pošto su "ovisni" u istraživanju češće pretežno koristili aplikacije karakterizirane visoko interaktivnim funkcijama. K. Young zaključuje kako je moguće da virtualni kontakt s drugim korisnicima predstavlja "jedinstveno potkrjeljenje" koje zadovoljava potrebe za društvenim kontaktom i predstavlja osnovu za stvaranje "ovisnosti".

Stern (1999) smatra kako tehnologija općenito samo nudi plodno tlo za pojavu neprilagođenog ponašanja time što uklanja društveni kontakt i ograničenja koja on podrazumijeva, a sama po sebi nije predmet ovisnosti.

Pratarelli i suradnici (1999) u svom su se modelu bavili strukturom, a ne etiologijom patološkog korištenja Interneta. Oni su 1999. na uzorku od 341 sudionika, koristeći eksploratornu faktorsku analizu 91 čestice upitnika, definirali četiri faktora

korištenja računala i Interneta:

1. Disfunkcionalno korištenje Interneta
2. Funkcionalno korištenje Interneta, na svrhovit i produktivan način (faktor "korištenja Interneta")
3. Korištenje Interneta za zadovoljenje seksualnih i društvenih potreba.
4. Četvrti faktor opisuje osobe koje su nezainteresirane za Internet ili pokazuju blagu odbojnost prema tehnologiji, te nisu ovisne o Internetu.

Pratarelli i Browne (2002) provode konfirmatornu faktorsku analizu na uzorku od 527 sudionika, ispitujući teoretski model koji opisuje odnos između tri od četiri faktora iz 1999. godine - "ovisnosti o Internetu", faktora kojeg autori nazivaju "seksualnim faktorom" te faktora nazvanog "korištenje Interneta". Rezultati koje su dobili ukazuju na to da dotični faktori nisu ortogonalni, što je u skladu s pretpostavljenim postojanjem ovisnosti o Internetu. Autori su u istom istraživanju strukturalnim modeliranjem testirali koji od dva suprotstavljena modela bolje opisuje dobivene podatke. Prema prvom modelu, ovisnost je kauzalni faktor, a faktor korištenja i seksualni faktor proizlaze iz nje; prema drugom, faktor korištenja i seksualni faktor su uzroci, a ovisnost proizilazi iz dotična dva faktora. Prema dobivenim rezultatima, podatke bolje opisuje prvi model, odnosno onaj prema kojem je ovisnost kauzalni faktor; autori zaključuju kako je moguće da ovisnost o Internetu uključuje ovisnički profil korištenja Interneta, koji je odgovoran za korištenje Interneta za zadovoljenje seksualnih potreba, ali isto tako i za korištenje Interneta na funkcionalan način, s ciljem ostvarenja većeg raspona profesionalnih i osobnih ciljeva.

Kognitivni model patološkog korištenja Interneta

Davis (2001) prepoznaje kako je fenomen patološkog korištenja Interneta bitno prenapuhan u medijima, ali i od strane psihologa koji "često koriste nepouz dane i nevrijedne metode istraživanja" (Davis, 2001). On stoga razlikuje dva distinktivna tipa patološkog korištenja Interneta:

- a) specifično patološko korištenje Interneta (fokusrano na specifične funkcije)
- b) generalizirano patološko korištenje Interneta

Specifično patološko korištenje Interneta je ovisno o sadržaju; Davis (2001) pretpostavlja kako bi kod osoba kod kojih je izražen ovaj oblik patološkog korištenja Interneta ovisnost postojala i bez Interneta kao medija. Primjeri funkcija uz koje je vezano patološko korištenje u ovom slučaju su:

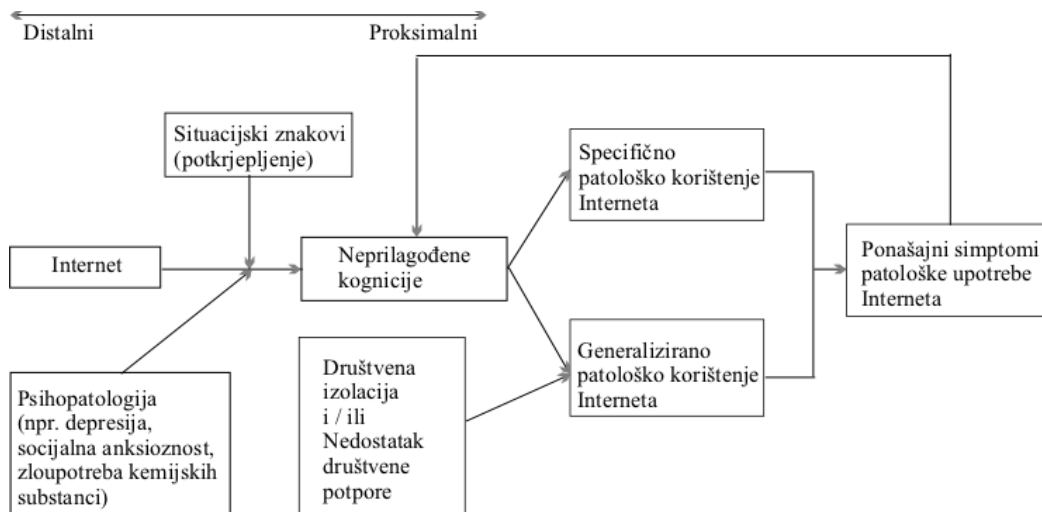
- 1.) pornografski sadržaji
- 2.) internetski aukcijski servisi (primjerice, eBay)
- 3.) trgovanje dionicama
- 4.) kockanje putem Interneta
- 5.) mrežne igre
- 6.) druženje putem Interneta (*chat*, IRC, Usenet, IM, e-mail)
- 7.) peer-to-peer i slični servisi za nabavku digitalnih sadržaja (glazbe, filmova)

Generalizirano, višedimenzionalno patološko korištenje Interneta Davis opisuje kao "gubljenje vremena na Internetu, bez jasnog cilja" (Davis, 2001).

Dalje, Davis (2001) primjenjuje kognitivno-bihevioralni pristup i pretpostavlja kako su za patološko korištenje Interneta krive "problematične kognicije, uparene s

ponašanjem koje pojačava ili održava neprilagođeni odgovor". Njegov model naglašava kognicije, odnosno misli, kao glavni izvor problematičnog ponašanja; on smatra kako su afektivni i ponašajni simptomi (koji su u literaturi više isticani) često posljedice kognitivnih simptoma, koji im prethode.

Kognitivni simptomi, prema Davisu (2001) uključuju ruminirajući kognitivni stil, osjećaje samosvjesnosti, osjećaj niske osobne vrijednosti, nisko samopoštovanje, depresivni kognitivni stil i socijalnu anksioznost. Što se tiče faktora koje su u podlozi tih simptoma, Davis citira Abramsona i suradnike (1989, prema Davis, 2001), koji razlikuju nužne (eng. *necessary*), dovoljne (eng. *sufficient*) i doprinoseće (eng. *contributory*) etiološke faktore; te dalje proksimalne i distalne uzroke. Distalni uzroci su ovdje oni koji su "udaljeniji" od simptoma u smislu etiologije, premda su također bitni za razvoj simptoma.

Slika 1. Kognitivni model patološkog korištenja Interneta (Davis, 2001)

Prema teorijskom okviru od kojeg polazi Davis, problematično ponašanje je rezultat predispozicije (eng. *diathesis*) - koja je u ovom slučaju potencijalna već postojeća psihopatologija, te faktora stresa, kojeg inače predstavlja neki životni događaj. U Davisovom modelu, stresor je sam Internet, odnosno uključenje u život neke nove

tehnologije koju Internet omogućuje. Davis napominje kako je moguć stresor prvi susret s pornografijom na Internetu, prvo sudjelovanje na aukcijskim stranicama ili prvi susret s funkcijom *chata*. Izlaganje tehnologiji (stresor) i predispozicija (psihopatologija), prema ovom su modelu distalni nužni uzroci patološkog korištenja Interneta (prema Davis, 2001).

Iskustvo Interneta i pripadajućih tehnologija, prema Davisu, predstavlja potvrđivanje. Prilikom isprobavanja nove tehnologije, korisnik prima potvrđivanje, te je uvjetovan za nastavak aktivnosti u pokušajima repliciranja prvotnog iskustva - situacijski znakovi predstavljaju podražaje koji se javljaju u okolini u kojoj korisnik doživljava iskustvo Interneta i/ili specifične tehnologije, te predstavljaju sekundarno potvrđivanje. Situacijski znakovi (koji primjerice mogu biti zvukovi ili mirisi prisutni u okolini kad se susret s tehnologijom odvija) tako prema ovom modelu predstavljaju distalni doprinoseći faktor koji sudjeluje u pojavi neprilagođenih kognicija i, posredno, patološkog korištenja Interneta (prema Davis, 2001).

Centralni faktor u ovom modelu predstavlja prisutnost specifičnih neprilagođenih kognicija, koje su prema Davisu proksimalni i dovoljan uzrok. Ove kognicije moguće je podijeliti na dvije osnovne vrste: misli o sebi i misli o svijetu. Misli o sebi, prema Davisu, "vođene su ruminirajućim kognitivnim stilom", a njihova prisutnost povlači za sobom "snažnije i duže patološko korištenje Interneta" (Davis, 2001). Kognitivne distorzije o sebi uključuju negativnu procjenu sebe, sumnju u svoje sposobnosti i svoju uspješnost - a osoba koja ih doživljava prema ovoj teoriji koristi Internet kako bi postigla pozitivne odgovore u društvenoj interakciji, u sredini koja je neugrožavajuća. Neprilagođene kognicije o svijetu uključuju zaključivanje o negativnim trendovima svjetskih događanja na osnovi specifičnih događaja. Davis navodi i kako ruminirajući kognitivni stil uključuje (između ostalog) i neprekidno razmišljanje o problemu prekomjernog korištenja Interneta te time navodi osobu na kontinuirano prisjećanje iskustva korištenja Interneta za koje je potvrđivanje, što zatvara krug.

Bitno je istaknuti kako prema ovoj teoriji društvena izolacija i nedostatak socijalne potpore doprinose generaliziranom patološkom korištenju Interneta, no ne i specifičnom, koje je usmjereno na određeni sadržaj.

Osobe kod kojih se pojavljuje generalizirano patološko korištenje Interneta su, ističe Davis (2001), problematičnije po tome što njihov problem vjerojatno ne bi niti postojao da nema Interneta - kako on pretpostavlja, čak niti ukoliko su uz postojeću psihopatologiju bili skloni neprilagođenim kognicijama i društveno izolirani.

Brojna istraživanja potvrđuju elemente Davisove kognitivne teorije. Griffiths (2000b) u analizi pet slučajeva prekomjernog korištenja Interneta zaključuje kako su Internet i računala korišteni kako bi nadomjestili druge nedostatke - manjak prijatelja, fizički izgled i slično. Kraut i sur. (1998, prema Davis 2001) navode kako su različiti oblici psihopatologije u podlozi patološkog korištenja Interneta, uključujući depresiju, socijalnu anksioznost i ovisnost o psihoaktivnim tvarima. Više istraživanja govori o kompulzivnom seksualnom ponašanju kao jednom od najboljih prediktora patološkog korištenja Interneta (Cooper i sur. 1999, prema Davis 2001). K. Young (1997) nalazi kako osobe u skupini "ovisnih" u Internetu nalaze sredstvo za izražavanje kontroverznih stavova, koje često ne mogu podijeliti niti sa svojim najbližima - putem Interneta mogu ih izraziti bez straha od odbacivanja ili sukoba. Ovo prema K. Young stvara "okolinu s grupnom dinamikom socijalne podrške koja odgovara na duboke i snažne potrebe kod ljudi čiji su životi osiromašeni", a autorica iznosi i kako je kod osoba s poviješću psihijatrijskih tegoba veća šansa da će koristiti računalno posredovanu komunikaciju za zadovoljiti potrebe za socijalnom podrškom te kako "umjerena do jaka depresija koincidira s patološkim korištenjem Interneta" (Young, 1997). Morahan-Martin i Schumacher (2000) govore o vezi usamljenosti (mjerene pomoću UCLA Loneliness Scale) i patološke upotrebe Interneta, uz napomenu kako su patološki korisnici unatoč značajno višim rezultatima na dotičnoj skali neinhibirani u društvenom kontaktu putem Interneta. Cline, Pauchon, Choi i Ho (2002) nalaze kako procjena vlastite efikasnosti koju korisnici stječu korištenjem Interneta

pozitivno utječe na kasnije korištenje, te navode kako "što više koristite Internet, stječete više samopouzdanja, a što više samopouzdanja stječete, veća je vjerojatnost da ćete ga nastaviti koristiti" (Cline, Pauchon, Choi, Ho, 2002).

Model "Velikih pet" (Big Five)

Teorija ličnosti "Velikih pet" (eng. "Big Five") nastala je na zasadama leksičke analize, čiji su pioniri njemački psiholozi Klages (1926) i Baumgarten (1933, prema Ivanek, 2004). Leksička hipoteza koja je u osnovi ove teorije počiva na ideji kako je u jeziku moguće pronaći kodirane osobine ličnosti, te ekstrakcijom riječi kojima se opisuju osobine ličnosti dobiti znanstvenu taksonomiju opisa ličnosti. Ukoliko je većina salijentnih i društveno relevantnih osobina ličnosti kodirana u ljudskom jeziku, dio vokabulara koji opisuje ličnost teoretski predstavlja širok set pridjeva, koji su ljudima koji govore jezik bitni za svakodnevnu interakciju. Drugi dio leksičke hipoteze pretpostavlja kako stupanj reprezentacije nekog pridjeva odgovara važnosti tog pridjeva (prema Ivanek, 2004) - što je bitnija individualna razlika koju iskazuje, veća je vjerojatnost da će biti iskazana jednom riječju.

Istraživanja u ovom području su nakon početaka nastavili Allport i Odbert, koji su 1936. godine iz Websterovog izdanja rječnika izdvojili približno 18000 riječi te ih svrstali u četiri kategorije: a) osobine ličnosti, b) privremena stanja, raspoloženja i aktivnosti, c) karakterne i socijalne prosudbe o osobnom ophođenju i reputaciji te d) fizičke karakteristike, sposobnosti i talenti, termini od važnosti za ličnost i oni koji nisu pripadali u ostale tri kategorije (prema Ivanek, 2004).

Spomenutu listu Allporta i Odberta, Catell je smanjio na 4500 termina, što je koristeći analizu klastera i faktorsku analizu dodatno smanjio na 35 varijabli, te je utvrdio 16 primarnih faktora i 8 faktora drugog reda (prema Ivanek, 2004). Fiske (1949) je ekstrahirao 5 faktora iz tri skupa korelacija zasnovanih na 22 Catellove bipolarne skale,

nakon čega su Tupes i Christal (1961) analizirajući faktore iz 30 Catellovih bipolarnih skala potvrdili Fiskeove rezultate, izdvojivši također samo pet primarnih faktora (Homan, 2001). Ovu su faktorsku strukturu kasnije potvrdili Norman (1963), Borgatta (1964) te Digman i Takemoto-Chock (1981) (prema Ivanek, 2004); kao i Smith (1967, prema Homan, 2001).

U posljednja dva desetljeća, ovo je područje karakterizirano dvjema ponešto različitim pristupima - jedan je onaj istraživačkog tima Coste i McCraea, prema kojima su dotičnih pet faktora temeljne "genotipske" kategorije ljudskog ponašanja koje vrijede u svim kulturama; drugi pristup je onaj Goldberga i suradnika, koji koriste "fenotipski" leksički pristup, koji analiziraju kako jezik opisuje ličnost bez ulaženja u uzroke strukture ličnosti. (prema Palmer, Loveland, 2004).

Naziv "Velikih pet" (Big Five) prvi je koristio Goldberg (prema Homan, 2001), a pridjev "veliki" (eng. *big*) iskoristio je kako bi naglasio širinu svakog od dotičnih faktora (prema Ivanek, 2004). Pet faktora o kojima je riječ najčešće se nazivaju (te označavaju) kao:

1. Ekstraverzija (E) (eng. *Extraversion, Surgency*)
2. Ugodnost (A) (eng. *Agreeableness*)
3. Savjesnost (C) (eng. *Conscientiousness*)
4. Emocionalna stabilnost, Neuroticizam (N) (eng. *Emotional stability / Neuroticism*)
5. Intelekt / Otvorenost iskustvima (O) (eng. *Openness*).

1. Ekstraverzija se odnosi na energičan pristup socijalnom i materijalnom svijetu. Karakteriziraju je pridjevi poput "društvena", "asertivan", "pričljiva", "energetičan", "aktivna" i "prodoran".

2. Ugodnost je dimenzija koja se odnosi na usmjerenost prema drugima, a

karakteriziraju je pridjevi "altruistična", "povjerljiv", "skromna", "ljubazan" i "kooperativna".

3. Savjesnost se odnosi na društveno propisanu kontrolu impulsa, koja je bitna za ponašanje orijentirano na zadatak i postizanje cilja. Ova dimenzija implicira promišljenost, odgađanje zadovoljenja, slijeđenje pravila i normi, planiranje, organiziranje i prepoznavanje prioriteta. Karakteristični pridjevi su "organizirana", "temeljit" i "pouzdana".

4. Emocionalna stabilnost je suprotstavljena neuroticizmu, koji predstavlja negativnu emocionalnost - osjeća je anksioznosti, nervoze, tuge i/ili napetosti. Karakteristični pridjevi su "opuštena", "miran" i "siguran". U modelu Coste i McCraea ova je dimenzija označena kao "neuroticizam", dok je Goldberg i suradnici nazivaju "emocionalnom stabilnošću" (prema Palmer, Loveland, 2004).

5. Intelekt / otvorenost iskustvima odnosi se na originalnost, dubinu te kompleksnost psihičkog i iskustvenog života individue. Karakteristični pridjevi su "kreativna", "originalan", "znatiželjna" i "maštovit". Ovo je najkontroverzniji od pet faktora - premda se prema modelu Goldberga i suradnika (pa tako i u ovom istraživanju) naziva i "intelektom", mnogi autori se ne slažu da uključuje inteligenciju, a McCrae pruža (1990, prema Ivanek, 2004.) i empirijske dokaze za to.

CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je produbiti spoznaje o patološkom korištenju Interneta, ispitujući mogućnosti predviđanja pojedinih faktora koji čine patološko korištenje Interneta te ukupne mjere patološkog korištenja Interneta, na osnovi dimenzija ličnosti prema teoriji "Velikih pet", nekih demografskih varijabli te nekih varijabli koje opisuju korištenje Interneta i računala. Očekuje se kako bi ovi nalazi mogli pružiti mogućnost ranije identifikacije problema kod najugroženijih skupina.

Sukladno cilju istraživanja, formulirani su sljedeći problemi:

1. Provjeriti metrijske karakteristike i faktorsku strukturu instrumenta Online Cognition Scale (OCS).
2. Ispitati mogućnosti predikcije ukupne mjere patološkog korištenja Interneta te rezultata na skalama društvene utjehe, usamljenosti/depresije, smanjene kontrole impulsa i distrakcije, na osnovi dimenzija ličnosti prema modelu "Velikih pet", te nekih mjera korištenja Interneta i računala.

POSTUPAK

Demografske mjere, mjere korištenja Interneta i računala

Demografske mjere korištene u istraživanju uključuju dob, spol (1-žensko; 2-muško) i obrazovni status (operacionaliziran kroz četiri kategorije: osnovna škola, srednja škola, viša škola ili visoka škola odnosno fakultet).

Mjere korištenja Interneta i računala uključuju: vrijeme provedeno u korištenju Interneta (operacionalizirano kao broj sati tjedno), vrstu veze na Internet (operacionaliziranu kao a) uskopojasnu vezu, što podrazumijeva spajanje analognim modemom, ISDN-om ili kablovskom vezom do 64 Kbit/s ili b) širokopojasnu vezu, što podrazumijeva ADSL, satelitsku vezu, bežičnu vezu ili vezu putem lokalne mreže) te samoprocjenu znanja korištenja računala (operacionalizirano kao pet kategorija: iznimno loše, loše, osrednje, dobro ili iznimno dobro).

Kao dodatnu mjeru koja bi trebala pokazati strukturu korištenja Interneta, sudionici su zamoljeni da na Likertovoj skali od 5 stupnjeva procijene koliko im je bitna svaka od šest skupina internetskih servisa. Stupnjevi su bili imenovani: iznimno nebitan; donekle nebitan; niti je bitan, niti nebitan; donekle bitan; iznimno bitan, a servisi za koje su vršili procjene su bili:

1. Elektronska pošta (e-mail)
2. WWW (World Wide Web)
3. Usenet (news grupe) i forumi na webu
4. Chat (Instant messaging - ICQ, MSN, AIM, Jabber; Java chat)
5. Igranje mrežnih igara
6. Blog (web log, javni mrežni dnevnik)

Instrument "Online Cognition Scale" ili OCS

Online Cognition Scale (OCS) instrument je razvijen u okviru Davisove kognitivne teorije problematičnog korištenja Interneta. OCS je specifičan po tome što je, premda su čestice formulirane na osnovi simptoma spominjanih u literaturi, fokusiran više na kognicije nego na ponašanje (Davis, Flett, Besser, 2002). OCS sadrži 36 čestica, od kojih 13 mjeri faktor društvene utjehe, 6 usamljenosti/depresije, 10 faktor smanjene kontrole impulsa i 7 faktor distrakcije. Instrument kakav je bio prezentiran putem Interneta u ovom istraživanju prikazan je u prilogu 2.

Davis, Flett i Besser (2002) izvršili su validaciju OCS-a na 325 studenata organizacijske psihologije, te koristeći provjeru modela strukturalnim modeliranjem potvrdili pretpostavljenu strukturu od četiri faktora:

- a) društvena utjeha (eng. *social comfort*)
- b) usamljenost / depresija (eng. *loneliness / depression*)
- c) smanjena kontrola impulsa (eng. *diminished impulse control*)
- d) distrakcija (eng. *distraction*)

Skalu društvene utjehe sačinjava sljedećih 13 čestica:

1. Najugodnije se osjećam kad sam na Internetu.
2. Osjećam se najsigurnijim/najsigurnijom kad sam na Internetu.
3. Osobu je moguće bolje upoznati putem Interneta, nego izravnim kontaktom.
4. Često nalazim kako je smirujuće biti na Internetu.
5. Na Internetu mogu biti onakva/onakav kakva/kakav zaista jesam.
6. Više me poštuju na Internetu nego u 'stvarnom životu'.
7. Ljudi me prihvaćaju onakvu/onakvog kakva/kakav jesam kad sam na Internetu.
8. Veze putem Interneta mogu biti više ispunjavajuće nego one uživo.

9. Dajem najbolje od sebe kad sam na Internetu.
10. Voljela/volio bih da moji prijatelji i obitelj znaju kakvom/kakvim me ljudi smatraju na Internetu.
11. Internet je 'stvarniji' od stvarnog života.
12. Kažem ili napravim stvari na Internetu koje nikad ne bih mogla/mogao uživo.
13. Kad sam na Internetu, mogu biti bez briga.

Skalu usamljenosti/depresije čini 6 čestica:

1. Malo me ljudi voli, osim onih koje sam upoznala/upoznao putem Interneta.
2. Manje sam usamljena/usamljen kad sam na Internetu.
3. Ne mogu zamisliti sebe bez Interneta na dulje vrijeme.
4. Internet je bitan dio mog života.
5. Osjećam se bespomoćnim/bespomoćnom kad nemam pristupa Internetu.
6. Smeta mi što ne mogu prestati toliko koristiti Internet.

Skalu smanjene kontrole impulsa sačinjava 10 čestica:

1. Često mislim o nečemu što mi se dogodilo na Internetu i nakon što više nisam spojena/spojen.
2. Kad sam na Internetu, često se osjećam uzbuđenim/uzbuđenom ili emocionalno pobuđenim/pobuđenom.
3. Koristim Internet više nego bih trebao/trebala.
4. Ljudi mi prigovaraju kako previše koristim Internet.
5. Nikad ne ostajem na Internetu dulje nego sam planirao/planirala.
6. Kad nisam na Internetu, često mislim o Internetu.
7. Stvarni svijet je manje uzbudljiv nego ono što je moguće raditi na Internetu.
8. Ne mogu prestati razmišljati o Internetu.
9. Iako ponekad to poželim, ne mogu smanjiti svoje korištenje Interneta.
10. Moje korištenje Interneta ponekad mi se čini izvan moje kontrole.

Skalu distrakcije čini sljedećih 7 čestica:

1. Kad sam na Internetu, ne mislim na svoje obveze.
2. Kad nemam ništa bolje za raditi, spojim se na Internet.
3. Opazio/opazila sam kako se spajam na Internet više kad imam nekog neriješenog posla.
4. Kad sam na Internetu, ne mislim o problemima iz stvarnog života.
5. Ponekad koristim Internet za izbjegavanje ili odgađanje posla.
6. Često koristim Internet kako bih izbjegla/izbjegao neugodne stvari koje moram napraviti.
7. Korištenje Interneta je način za zaboraviti na sve stvari koje moram učiniti, ali ne želim.

Prilikom primjene, potrebno je prekodirati rezultate na čestici "Nikad ne ostajem na Internetu dulje nego sam planirao", koja je negativna značenja u odnosu na ostale. Ukupna pouzdanost cijelog OCS-a iznosi $\alpha=0.94$. Pouzdanosti, aritmetičke sredine i standardne devijacije skala formiranih na temelju pojedinih faktora prikazane su u tablici 1:

Tablica 1
Prosječne vrijednost i pouzdanost skala dobivenih OCS-om (Davis, Flett, Besser, 2002) (N=211)

<i>OCS</i>	M	SD	α
Društvena utjeha	33.46	12.09	0.87
Usamljenost / depresija	16.34	6.61	0.77
Smanjena kontrola impulsa	26.60	10.48	0.84
Distrakcija	24.32	8.26	0.81

Autori ističu kako nisu pronašli značajnu razliku po spolu, te napominju kako je OCS moguće bodovati i kao skupnu mjeru patološkog korištenja Interneta. (Davis, Flett, Besser, 2002).

Big Five Mini-markeri

Goldberg je 1992. razvio instrument koji sadrži 100 pridjeva, odnosno "markera", po 20 od kojih mjere svaki od pet faktora teorije "Velikih pet". Goldberg (1992, prema Saucier, 1994) nalazi pouzdanosti (Cronbachove alpha koeficijente) od 0.82 do 0.97 na različitim skupovima podataka. Big-Five mini-markeri ("Big Five Mini-Markers") instrument su kojeg je razvio Saucier, dodatno reducirajući Goldbergov skup pridjeva (Saucier, 1994).

Mini-markeri sadrže 40 čestica - pridjeva, po 8 za svaki od opisanih pet faktora, a sudionici procjenjuju koliko ih dobro opisuju navedeni pridjevi koristeći Likertovu skalu od 9 stupnjeva, u rasponu od "izrazito netočno" do "izrazito točno". Instrument kakav je bio prezentiran putem Interneta u ovom istraživanju prikazan je u okviru materijala u prilogu 2.

Ovaj je instrument Saucier izradio odabравši po 8 čestica za svaki faktor iz Goldbergovog instrumenta od 100 čestica; izvještava kako su, za kratku verziju, metrijske karakteristike ovih Mini-markera "neobično impresivne" (Saucier, 1994). Mini-markeri sadrže značajno manji postotak negativnih pridjeva (svega 15%, u odnosu na 28% u Goldbergovom izvorniku) (Saucier, 1994).

Saucier (1994) ističe kako su prednosti Mini-markera u usporedbi s izvornim testom: a) smanjen broj za sudionike potencijalno problematičnih ("teških") čestica, b) smanjenje korelacija među skalama te homogenije skale i c) smanjenje vremena potrebnog za ispunjavanje upitnika; s druge strane, nedostaci su a) smanjena pouzdanost skala dobivenih takvim instrumentom i b) potencijalno pojavljivanje atenuacijskog paradoksa (eng. *attenuation paradox*) uslijed "previše homogenosti". Atenuacijski paradoks prvi je opisao Loevinger (1954, prema Engelhard, 1993), a odnosi se na smanjenje valjanosti testa

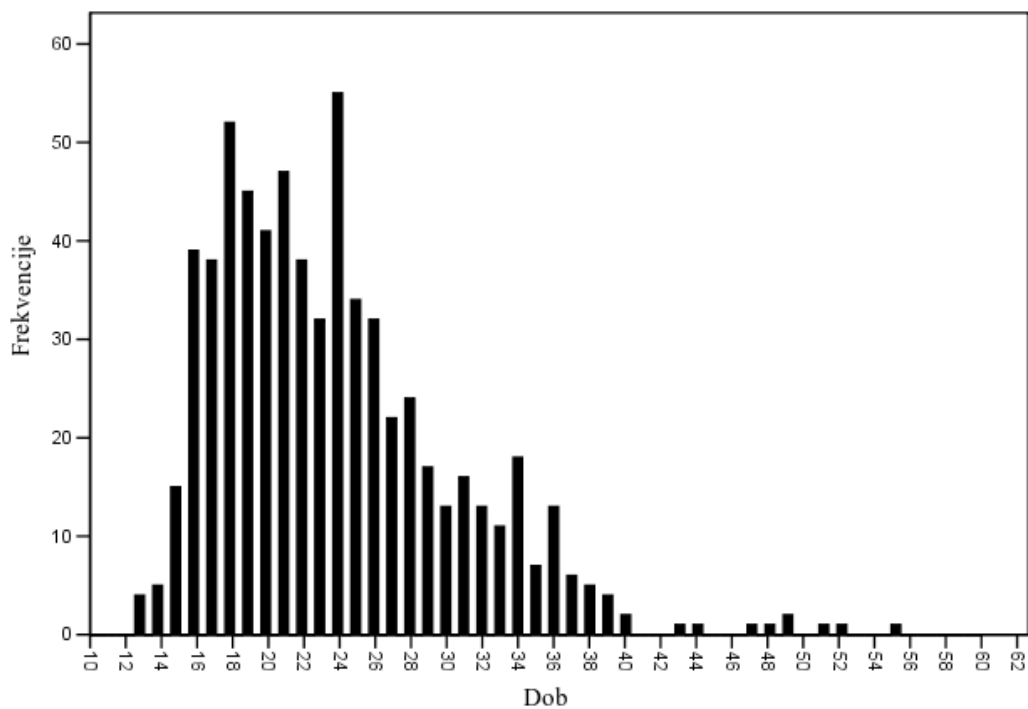
uslijed povećanja pouzdanosti, odnosno interkorelacija čestica testa. Saucier (1994) dalje navodi kako je pri konstrukciji seta Mini-markera pokušao ublažiti dotični efekt uključivši pridjeve visoko povezane s rezidualima regresije skale dobivenih ranijom verzijom svojih Mini-markera na skale dobivene pomoću Goldbergovih 100 čestica, te zaključuje kako, "premda se kod Mini-markera pojavljuju nedostaci tipični za skraćene verzije upitnika, dotični instrument se čini boljem od većine skraćenih upitnika po tome koliko poboljšanje predstavlja u odnosu na izvorni upitnik" (Saucier, 1994; str. 515).

Sudionici i provedba

Sudionici u ovom istraživanju su hrvatski korisnici Interneta, te je i istraživanje bilo obavljeno putem Interneta. Upitnik je bio prezentiran putem preglednika weba, a generiran je iz liste XML pravila pomoću skripte nazvane WOPI (web poll generation software), autora Dobrice Pavlinušića. WOPI je skripta napisana u programskom jeziku Perl, objavljena pod licencom slobodnog softvera General Public License, dostupna besplatno za korištenje i/ili modifikaciju. Adresa na kojoj je upitnik bio prezentiran je "<http://mjesec.ffzg.hr/zec/>".

Istraživanje je bilo oglašeno na stranicama internetskog magazina posvećenog računalima Bug On Line ("<http://www.bug.hr/>") te putem *web* foruma portala posvećenog igrama Gamer.hr ("<http://www.gamer.hr/>"). Prikupljanje podataka obavljeno je između 28. 04. i 08. 05. 2005. godine. Stranica s istraživanjem zabilježila je u tom periodu više od 1900 posjeta.

Pošto su odbačeni rezultati svih sudionika koji nisu odgovorili na sva pitanja u upitniku (dakle, i ukoliko je samo jedno od pitanja bilo ostavljeno praznim), konačan uzorak iznosi $N=657$ sudionika. Raspon dobi kreće se od 13 do 55 godina, uz prosjek $M=23.781$ ($SD=6.58$). Grafički prikaz frekvencijske distribucije dobi sudionika je na slici 2.

Slika 2. Prikaz dobi sudionika u istraživanju (N=657)

Jaz između omjera sudionika prema spolu je vrlo velik - sudjelovala je svega 31 žena (4.7% uzorka) i 626 muškaraca (95.3% uzorka), odnosno 21 put više muških sudionika. Dalje, 3.2% sudionika ima završenu osnovnu školu, 53% završenu srednju školu, 10% višu školu te 33.8% završenu visoku školu ili fakultet.

REZULTATI I RASPRAVA

Metrijske karakteristike instrumenta Online Cognition Scale

Metrijske karakteristike instrumenta OCS dobivene u okviru ovog istraživanja vrlo su bliske vrijednostima o kojima izvještavaju Davis, Flett i Besser (2002), prikazanima u ranijem poglavlju (u tablici 1).

Tablica 2

Prosječne vrijednosti, pouzdanosti (Cronbachov α) i raspon pojedinačnih skala instrumenta OCS, te OCS-a kao skupne mjere patološkog korištenja Interneta (N=657)

	M	SD	α	Min.	Max.
Društvena utjeha	34.65	13.83	0.87	13	88
Usamljenost / depresija	18.14	7.03	0.74	6	38
Smanjena kontrola impulsa	28.65	11.47	0.84	10	62
Distrakcija	21.85	9.24	0.83	7	49
Ukupno patološko korištenje Interneta	103.29	35.97	0.94	36	231

Prema ukupnoj pouzdanosti (Cronbach $\alpha=0.94$), možemo zaključiti kako je skala kao ukupna mjera vrlo pouzdana, dok je i pouzdanost pojedinačnih skala zadovoljavajuća i sukladna očekivanjima.

Kako se radi o instrumentu koji korijene ima u dijagnostici onoga što je u osnovi psihički poremećaj, visoka pouzdanost je razumljiva - prvenstveni cilj instrumenata u ovom području jest izdvajanje onog dijela testiranih kod kojih je patologija prisutna, a mnoge od čestica konstruirane su na osnovi dijagnostičkih kriterija. Osim toga, mnoge čestice uključuju superlative ili ponešto ekstremne stavove (npr. "najugodnije se osjećam dok sam na Internetu", "osobu je moguće bolje upoznati putem Interneta"), te ih je time teško stupnjevati - ili su prisutni, ili nisu. U svjetlu toga, razumno je očekivati visoku pouzdanost.

Dobivene povezanosti među skalama vrlo su bliske onima o kojima izvještavaju Davis, Flett i Besser (2002), a sve su značajne na razini $p < 0.01$.

Tablica 3
Povezanosti među skalama OCS-a (N=657; $p < 0.01$)

	društvena utjeha	usamljenost / depresija	smanjena kontrola impulsa	distrakcija
društvena utjeha	1	0.68	0.7	0.62
usamljenost / depresija		1	0.7	0.55
smanjena kontrola impulsa			1	0.65
distrakcija				1

Faktorska struktura instrumenta Online Cognition Scale

Bartlettov test sferičnosti potvrđuje kako su dobiveni rezultati OCS-a (N=657) pogodni za faktorizaciju (Hi-kvadrat: 11269,492, $df=630$, značajnost 0.000), kao i Kaiser-Meyer-Olkinova mjera pogodnosti uzorkovanja ($KMO=0.938$). Ekstrakcija faktora ukazuje na postojanje čak 8 faktora koji udovoljavaju kriteriju da im je karakteristični korijen veći od 1, uz jedan naglašen centralni faktor (prije rotacije), koji sâm objašnjava 33.26% varijance te čiji karakteristični korijen iznosi 11.97. Stoga je u svrhu potvrde faktorske strukture koju navode Davis, Flett i Besser (2002) provedena faktorska analiza uz ekstrakciju 4 faktora metodom faktorizacije glavnih osovina te varimax rotaciju. Rezultati koji pokazuju rotiranu faktorsku matricu prikazani su u tablici 4.

Interpretacija dobivena četiri faktora nije problematična, pošto je svaki od njih zasićen u najvećoj mjeri upravo česticama za koje se to očekivalo. Međutim, postoje nezanemariva odstupanja u odnosu na faktorsku strukturu o kojoj izvještavaju Davis, Flett i Besser (2002).

Tablica 4
Zasićenje čestica nakon Varimax rotacije (N=657)
(D.U. - društvena utjeha; U/D - usamljenost / depresija; S.K.I. - smanjena kontrola impulsa; Dist. - distrakcija)

Skala	Čestica OCS-a	Faktor			
		A	B	C	D
D.U.	Najugodnije se osjećam kad sam na Internetu.	,388	,179	,170	,375
D.U.	Osjećam se najsigurnijim kad sam na Internetu.	,582	,197	,146	,200
D.U.	Osobu je moguće bolje upoznati putem Interneta, nego izravnim kontaktom.	,512	,076	,132	,108
D.U.	Često nalazim kako je smirujuće biti na Internetu.	,452	,387	,089	,327
D.U.	Na Internetu mogu biti onakva kakva zaista jesam.	,534	,196	,033	,259
D.U.	Više me poštuju na Internetu nego u 'stvarnom životu'.	,702	,184	,171	,085
D.U.	Ljudi me prihvaćaju onakvog kakav jesam kad sam na Internetu.	,384	,149	,066	,243
D.U.	Veze putem Interneta mogu biti više ispunjavajuće nego one uživo.	,475	,072	,054	,030
D.U.	Dajem najbolje od sebe kad sam na Internetu.	,530	,302	,060	,154
D.U.	Voljela bih da moji prijatelji i obitelj znaju kakvom me ljudi smatraju na Internetu.	,593	,144	,122	,152
D.U.	Internet je 'stvarniji' od stvarnog života.	,570	,048	,156	,056
D.U.	Kažem ili napravim stvari na Internetu koje nikad ne bih mogla/mogao uživo.	,473	,308	,197	,231
D.U.	Kad sam na Internetu, mogu biti bez briga.	,380	,645	,209	,118
U/D	Malo me ljudi voli, osim onih koje sam upoznala/upoznao putem Interneta.	,505	,060	,151	,075
U/D	Manje sam usamljena/usamljen kad sam na Internetu.	,549	,332	,142	,194
U/D	Ne mogu zamisliti sebe bez Interneta na dulje vrijeme.	,150	,086	,126	,696
U/D	Internet je bitan dio mog života.	,250	,066	,133	,676
U/D	Osjećam se bespomoćnim kad nemam pristupa Internetu.	,278	,092	,239	,586
U/D	Smeta mi što ne mogu prestati toliko koristiti Internet.	,229	,155	,731	,077
S.K.I.	Često mislim o nečemu što mi se dogodilo na Int. i nakon što više nisam spojena.	,406	,184	,308	,293
S.K.I.	Kad sam na Internetu, često se osjećam uzbuđenom ili emocionalno pobuđenom.	,448	,206	,239	,263
S.K.I.	Koristim Internet više nego bih trebao.	,139	,218	,509	,130
S.K.I.	Ljudi mi prigovaraju kako previše koristim Internet.	,292	,229	,481	,181
S.K.I.	Nikad ne ostajem na Internetu dulje nego sam planirao/planirala.	,022	,157	,222	,251
S.K.I.	Kad nisam na Internetu, često mislim o Internetu.	,441	,294	,319	,261
S.K.I.	Stvarni svijet je manje uzbudljiv nego ono što je moguće raditi na Internetu.	,563	,213	,160	,064
S.K.I.	Ne mogu prestati razmišljati o Internetu.	,447	,244	,311	,201
S.K.I.	Iako ponekad to poželim, ne mogu smanjiti svoje korištenje Interneta.	,222	,194	,652	,289
S.K.I.	Moje korištenje Interneta ponekad mi se čini izvan moje kontrole.	,192	,164	,795	,162
Dist.	Kad sam na Internetu, ne mislim na svoje obveze.	,273	,592	,113	,056
Dist.	Kad nemam ništa bolje za raditi, spojim se na Internet.	,125	,374	,184	,376
Dist.	Opazio sam kako se spajam na Internet više kad imam nekog neriješenog posla.	,170	,467	,294	,267
Dist.	Kad sam na Internetu, ne mislim o problemima iz stvarnog života.	,323	,581	-,029	,043
Dist.	Ponekad koristim Internet za izbjegavanje ili odgađanje posla.	,034	,546	,334	,209
Dist.	Često koristim Internet kako bih izbjegla neugodne stvari koje moram napraviti.	,173	,660	,341	,120
Dist.	Korištenje Int. je način za zaboraviti na sve stvari koje moram učiniti, ali ne želim.	,215	,679	,377	,068

Faktor označen kao "A" očito je pretežno saturiran česticama skale društvene utjehe, uz određena odstupanja. Primjerice, čestica "Kad sam na Internetu, mogu biti bez briga" nominalno pripada skali društvene utjehe te i saturira taj faktor u određenoj mjeri, no prema dobivenim rezultatima bitno više saturira faktor distrakcije. Osim što je ovaj primjer objašnjiv korelacijama između skala o kojima izvještavaju i Davis, Flett i Besser (2002), moguće ga je objasniti i analizom sadržaja čestice - razumno je očekivati kako za nekoga tko na Internetu može "biti bez briga", dotična aktivnost predstavlja distrakciju. Prema sadržaju, kao i prema faktorima koje saturira, ova je čestica sadržajem neobično slična "Kad sam na Internetu, ne mislim o problemima iz stvarnog života", koja nominalno pripada faktoru distrakcije. Također, obzirom na to da je druga spomenuta čestica (iz skale distrakcije) bila prezentirana prije problematične čestice iz skale društvene utjehe, ne treba isključiti niti mogućnost kako su se ispitanici trudili dati isti odgovor zbog očuvanja konzistentnosti odgovora, kako ni da je do pomaka u značenju došlo prilikom prijevoda skale. Također, obzirom na značajnu i razmjerno visoku povezanost između skala (tablica 3), ovakvi pomaci nisu bili neočekivani.

Faktor u tablici označen kao "B" saturiran je poprilično konzistentno česticama skale distrakcije, izuzmemo li gore navedeni primjer i česticu "Često nalazim kako je smirujuće biti na Internetu" - koja nešto jače nego distrakciju saturira faktor društvene utjehe, a nešto manje i faktor "D" (usamljenosti/depresije).

Faktor označen kao "C" snažno je saturiran česticama skale smanjene kontrole impulsa - uz iznimku čestice "Smeta mi što ne mogu prestati toliko koristiti Internet" (koja nominalno pripada skali usamljenosti/depresije, a među onima je koje najsnažnije saturiraju dotični faktor) no obzirom na tvrdnju koju iznosi, to se čini vrlo logičnim. Osim toga, čestica "Stvarni svijet je manje uzbudljiv nego ono što je moguće raditi na Internetu", koja nominalno pripada ovom faktoru (smanjene kontrole impulsa) saturira faktor društvene utjehe više nego druge faktore (također objašnjivo u svjetlu sadržaja čestice).

Faktor "D" snažno saturiraju tri čestice koje pripadaju skali usamljenosti/depresije (od ukupno šest), dok je s preostale tri saturiran zanemarivo. Dotične tri čestice su: "manje sam usamljen kad sam na Internetu" i "malo me ljudi voli, osim onih koje sam upoznao putem Interneta", kojima je saturiran faktor društvene utjehe; te spomenuta čestica "smeta mi što ne mogu prestati toliko koristiti Internet", kojom je saturiran faktor smanjenje kontrole impulsa.

Na osnovi dobivenih rezultata, moguće je, uz znatan oprez, zaključiti kako je analiza faktora djelomično potvrdila strukturu OCS-a, te kako je moguće dotični instrument promatrati kao četiri odvojene skale. Postoji nekolicina čestica koje odstupaju od faktorske strukture kakvu navode Davis, Flett i Besser (2002), a za neke od takvih se prema tvrdnjama koje iskazuju i čini kako bi bolje pripadale faktorima koje prema dobivenim rezultatima saturiraju, nego onim skalama kojima nominalno pripadaju. Bilo bi, stoga, poželjno provjeriti faktorsku strukturu na skupu dobivenih podataka postupkom modeliranja strukturalne jednačbe, (kojeg su koristili Davis, Flett i Besser 2002) i eventualno revidirati skale ovog upitnika u skladu s time. Također, bilo bi poželjno provjeriti i valjanost konstrukata koje mjeri prevedena verzija ovog upitnika - no ovi su zadaci izvan zacrtanog opsega trenutnog istraživanja.

Oprez je potreban u svjetlu visokih povezanosti pronađenih među skalama OCS-a (prikazanih u tablici 3), kao i pronađenog centralnog faktora s karakterističnim korijenom 11.97 (a koji sam objašnjava 33.26% varijance). Pri naknadno provedenoj ekstrakciji samo jednog faktora, pokazalo se kako ga sve čestice upitnika saturiraju u rasponu od 0.285 do 0.696, u svjetlu čega je potrebno postaviti pitanje koliko je zapravo opravdana struktura o kojoj autori govore te u kojoj je mjeri opravdano skale ovog upitnika koristiti kao odvojene mjere - kako su u ovom istraživanju korištene.

Predviđanje patološkog korištenja Interneta

U svrhu ispitivanja mogućnosti predviđanja ukupnog patološkog korištenja Interneta, kao i pojedinih dimenzija dobivenih instrumentom OCS, provedeno je pet multiplih regresijskih analiza s kriterijima: a) ukupno patološko korištenje Interneta, b) društvena utjeha, c) usamljenost/ depresija, d) smanjena kontrola impulsa i e) distrakcija. Kao prediktori su u svim slučajevima korišteni:

- 1) dob
- 2) spol
- 3) obrazovni status
- 4) korištenje Interneta (sati tjedno)
- 5) vrsta veze na Internet
- 6) samoprocjena znanja korištenja računala
- 7) procjena važnosti servisa elektronske pošte
- 8) procjena važnosti servisa World Wide Weba
- 9) procjena važnosti servisa Useneta i web foruma
- 10) procjena važnosti servisa *chata*
- 11) procjena važnosti servisa igranja mrežnih igara
- 12) procjena važnosti servisa bloga
- 13) Dimenzija "Velikih pet" - ekstraverzija
- 14) Dimenzija "Velikih pet" - ugodnost
- 15) Dimenzija "Velikih pet" - savjesnost
- 16) Dimenzija "Velikih pet" - emocionalna stabilnost
- 17) Dimenzija "Velikih pet" - intelekt / otvorenosti iskustvima

Izvršena je stupnjevita regresijska analiza metodom stepwise, kojom je identificirano 9 prediktora za kriterij patološkog korištenja Interneta:

Tablica 5

Rezultati stupnjevite regresijske analize za kriterij ukupna patološka upotreba Interneta (N=657)

Model	Prediktori	Beta	p
R=0.513	1. Savjesnost	- 0.183	<0.001
R ² =0.263	2. Važnost <i>chata</i>	0.110	0.003
F=25.717	3. Ekstraverzija	- 0.231	<0.001
p<0.001	4. Intelekt / otvorenost iskustvima	0.160	<0.001
	5. Važnost igranja mrežnih igara	0.151	<0.001
	6. Spol	- 0.110	0.001
	7. Dob	- 0.137	<0.001
	8. Sati korištenja tjedno	0.136	<0.001
	9. Emocionalna stabilnost	- 0.098	0.007

Objašnjeno je ukupno 26.3% varijance patološkog korištenja Interneta - prediktori u okviru dotičnog modela su su: dimenzija savjesnosti, procjena važnosti servisa *chata*, dimenzija ekstraverzije, dimenzija intelekta / otvorenosti iskustvima, procjena važnosti servisa igranja mrežnih igara, spol, dob, korištenje Interneta (sati tjedno) i dimenzija emocionalne stabilnosti.

Dimenzija savjesnosti je i sama značajno negativno povezana s prediktorom ($r=-0.268$, $p<0.01$). Ovo je bilo očekivano, obzirom da je kao jedna od glavnih posljedica patološkog korištenja Interneta identificirano zanemarivanje obveza i s tim povezan akademski i poslovni neuspjeh (Young, 1996).

Također očekivan prediktor je korisnička procjena važnosti *chata*. *Chat* je očito i desettljeće nakon što ga K. Young (1996) izdvojila kao funkciju koja najjače razdvaja "ovisne" od "neovisnih" još uvijek bitan faktor kod patološkog korištenja Interneta. K. Young (1996) nalazi kako čak 35% ispitanika koji udovoljavaju kriteriju ovisnosti koriste *chat*. Objašnjenje snage *chata* kao prediktora nude praktički svi modeli patološkog korištenja Interneta: K. Young navodi kako su "*chat rooms* (lokacije na Internetu na

kojima se korisnici okupljaju za *chat*, odnosno elektronsko čavrljanje, op.a.) visoko adiktivne te kako stvaraju atmosferu u kojoj ovisni traže društvo, seksualno uzbuđenje i zamjenske identitete" (Young, 1997). Davis spominje kako je "generalizirano patološko korištenje Interneta često povezano s *chatom* i ovisnošću o e-mailu" (Davis, 2001).

Snažan prediktor predstavlja dimenzija ekstraverzije, a vrijedi istaknuti i negativnu povezanost te dimenzije ($r=-0.231$, $p<0.01$) s patološkim korištenjem Interneta. Negativna povezanost ekstraverzije s patološkim korištenjem Interneta, čini se, ukazuje na ispravnost modela koji govore o korištenju Interneta kao zamjeni za uobičajen društveni kontakt - primjerice, Davis (2001b) spominje diskrepanciju između "*online*" i "*offline*" uloga kod slučajeva patološkog korištenja Interneta i navodi kako je moguće da ista osoba bude ekstravertirana u kontaktu putem Interneta, a stidljiva i povučena u stvarnom svijetu.

Intelekt / otvorenost iskustvima je također značajan prediktor. Ova je dimenzija značajno povezana sa znanjem korištenja računala ($r=0.147$; $p<0.01$), a interpretacija nije problematična. Logično je kako će sudionici koji su skloniji tehnologiji i računalima češće imati potrebno znanje za korištenje Interneta koje može prerasti u patološko; također, logična je i veza takvih inklinacija s procjenama sebe kao "kreativnog" i "maštovitog".

Uz *chat*, u skladu s očekivanjem, vrijednost kao prediktor u istom smjeru ima i procjena važnosti igranja mrežnih igara. Obzirom na pojavu novih interaktivnih igara za velik broj igrača u prošlom desetljeću, koje uz poboljšan grafički prikaz likova i okoliša uključuju i komponentu *chata* te omogućuju simultano igranje više stotina igrača istovremeno, za očekivati je kako će mrežno igranje biti sve važniji faktor kod predikcije patološkog korištenja Interneta. Štoviše, poslovni model tvrtki koje se bave distribucijom ovog tipa igara, kod kojih se naplaćuje mjesečna pretplata za igranje, garantira kako su faktori koji čine ove igre "agensima ovisnosti" zapravo dio dizajna same igre, a ne samo slučajna posljedica kao kod funkcije mrežne komunikacije. U svjetlu napretka tehnologije u podlozi mrežnih igara, smanjenja cijena pristupa Internetu i neprekidnog pada cijena

računalnim komponentama, ovo je prediktor za koji nije teško pretpostaviti kako će mu se važnost povećavati u godinama koje slijede.

Kod komentiranja spola kao prediktora treba biti oprezan, pošto je u ovom istraživanju svega 4.7% uzorka (31 sudionica) ženskog spola. Usprkos tome, spol se pokazao značajnim prediktorom, a negativna povezanost indicira kako je ženske ispitanike u okviru dobivenog modela veća šansa patološkog korištenja Interneta. Ovo je sukladno nalazima K. Young (1998), koja govori o nešto većem postotku ženskih ispitanika (65%) u skupini "ovisnih". Ipak, zbog malog uzorka i specifičnog postupka prikupljanja ispitanika u ovom istraživanju, nalaze nipošto nije moguće generalizirati na populaciju hrvatskih korisnika Interneta. Sudeći po povezanostima varijable spola s procjenama važnosti, čini se kako je ženskim sudionicama u istraživanju bitniji *blog* ($r=-0.146$, $p<0.01$), dok im je manje bitno igranje mrežnih igara ($r=0.120$, $p<0.01$). Ove nalaze moguće je shvatiti kao poticaj za detaljnije istraživanje odnosa spola i strukture patološkog korištenja Interneta, na uzorku koji bi bolje odražavao stvarnu strukturu hrvatskih korisnika Interneta.

Dob je značajan negativan prediktor u ovom modelu, a i sama je negativno povezana s patološkim korištenjem Interneta ($r=-0.238$, $p<0.01$). Iz tablice povezanosti u prilogu 1, moguće je opaziti kako je dob značajno negativno povezana i sa svim pojedinačnim dimenzijama patološkog korištenja Interneta. Zanimljivo je primijetiti kako postoji negativna povezanost ($r=-0.295$, $p<0.01$) između dobi i procjene važnosti *chata*, kao i dobi i procjene važnosti mrežnog igranja ($r=-0.336$, $p<0.01$), dok postoji pozitivna povezanost između dobi i procjene važnosti e-maila ($r=0.249$, $p<0.01$). Zaključak koji se nameće jest kako su mlađi korisnici Interneta ugroženiji glede patološkog korištenja Interneta - što je zaključak koji treba uzeti s oprezom zbog načina prikupljanja podataka. Naime, sudionici u ovom istraživanju su regrutirani putem dva različita izvora: jednog koji je izvor općenitih vijesti vezanih uz računala i Internet (Bug On Line), te drugog, koji je *web* forum portala vezanog uz igre (forumi na Gamer.hr). Forume na portalu Gamer.hr posjećuje nešto mlađa publika, a istovremeno je zbog sadržaja portala to ona publika koju

zanimaju isključivo vijesti vezane uz igre - dodatnu selekciju predstavlja to što je istraživanje objavljeno na *web* forumu dotičnog portala, kojeg posjećuju samo oni od posjetitelja dotičnog portala koje zanima druženje i razmjena informacija (prvenstveno o igrama).

Očekivano, broj sati tjedno provedenih u korištenju Interneta predstavlja značajan prediktor. Broj sati tjedno provedenih u korištenju Interneta povezan je značajno sa skalama usamljenosti/depresije ($r=0.179$, $p<0.01$) i smanjene kontrole impulsa ($r=0.160$, $p<0.01$). Iznenadujuće, ova je mjera pozitivno povezana s dobi - što bi mogao biti odraz roditeljskog nadzora kod mlađih sudionika.

Posljednji značajan prediktor u dobivenom modelu je dimenzija emocionalne stabilnosti - neuroticizma. Ovaj prediktor potvrđuje navode Davisa (2001), prema čijoj teoriji psihopatologija (primjerice, društvena anksioznost, nervoza) predstavlja jedan od nužnih distalnih uzroka patološkog korištenja Interneta. Ukoliko, dakle, psihopatologija predstavlja nužni uzrok patološkog korištenja Interneta, razumno je očekivati negativnu povezanost dimenzije emocionalne stabilnosti, pošto su niski rezultati na toj dimenziji odraz negativne emocionalnosti. Dimenzija emocionalne stabilnosti u ovom istraživanju pozitivno je povezana s dobi ispitanika ($r=0.104$, $p<0.01$), a negativno, osim s ukupnim rezultatom, i sa svim skalama patološkog korištenja Interneta.

Kod stupnjevite regresijske analize sa skalom društvene utjehe kao kriterijem dobivenim modelom objašnjeno je 22.8% varijance, a moguće je uočiti nekoliko zanimljivih razlika u odnosu na onu s ukupnim patološkim korištenjem Interneta kao kriterijem. Za ovu dimenziju, primjerice, dob ni dimenzija emocionalne stabilnosti nisu značajni prediktori. Umjesto njih, pojavljuju se tri dodatna značajna prediktora, svi negativno povezani s kriterijem: obrazovni status, brzina veze na Internet i procjena važnost e-maila.

Tablica 6
Rezultati stupnjevite regresijske analize za kriterij društvena utjeha (N=657)

Model	Prediktori	Beta	p
R=0.477	1. Ekstraverzija	-0.274	<0.001
R ² =0.228	2. Važnost <i>chata</i>	0.148	<0.001
F=19.042	3. Obrazovni status	-0.124	<0.001
p<0.001	4. Intelekt / otvorenost iskustvima	0.155	0.001
	5. Važnost igranja mrežnih igara	0.127	<0.001
	6. Spol	-0.099	0.005
	7. Savjesnost	-0.091	0.012
	8. Sati korištenja tjedno	0.113	0.002
	9. Veza na Internet	-0.090	0.015
	10. Važnost e-maila	-0.080	0.032

Negativna povezanost obrazovnog statusa s kriterijem društvene utjehe ukazuje na mogućnost da obrazovaniji ispitanici manje koriste Internet za nadomještanje uobičajenog društvenog kontakta. Negativna povezanost procjene važnosti e-maila s kriterijem mogla bi ukazivati na to kako sudionici ne koriste dotični servis na način koji se može podvesti pod patološko korištenje Interneta. Ovu pretpostavku dodatno potvrđuje i činjenica da je pronađena negativna povezanost procjene važnosti e-maila i ukupnog patološkog korištenja Interneta ($r=-0.118$, $p<0.01$), kao i negativna povezanost procjene važnosti e-maila i procjene važnosti igranja mrežnih igara ($r=-0.172$, $p<0.01$). Jedno od mogućih objašnjenja je povezanost procjene važnosti e-maila i dobi ($r=0.249$, $p<0.01$) - moguće je kako je e-mail jednostavno važniji starijim ispitanicima, što je sukladno s raširenim poimanjem dotičnog servisa kao poslovnog alata, ali i naglašavanjem interaktivnosti i neposrednog *feedbacka* kod servisa kao faktora koji doprinose razvoju "ovisnosti" (Young, 1998).

U modelu dobivenom stupnjevitom regresijskom analizom za kriterij usamljenosti/depresije objašnjeno je 17.6% varijance, zanimljiv prediktor je dimenzija ugodnosti. Radi se o dimenziji koja se odnosi na usmjerenost prema drugima, a koja je

negativno povezana s kriterijem. Negativna povezanost ekstraverzije i savjesnosti s kriterijem ne iznenađuje. Zanimljiva je pozitivna povezanost intelekta / otvorenosti iskustvima s kriterijem usamljenosti/depresije, no ovaj nalaz treba uzeti s oprezom zbog toga što skala usamljenosti/depresije ima samo 6 čestica, od kojih čak polovina nije saturirala faktor koji bi prema autorima OCS-a trebala - dvije od dotičnih čestica saturiraju snažnije faktor društvene utjehe, dok jedna saturira vrlo snažno faktor smanjene kontrole impulsa. Dakle, nije isključeno kako se u ovom slučaju radi o artefaktu koji proizlazi iz "nečistog" faktora.

Tablica 7
Rezultati stupnjevite regresijske analize za kriterij usamljenosti/depresije (N=657)

Model	Prediktori	Beta	p
R=0.420	1. Ekstraverzija	-0.217	<0.001
R ² =0.176	2. Intelekt / otvorenost iskustvima	0.216	<0.001
F=17.333	3. Sati korištenja tjedno	0.148	<0.001
p<0.001	4. Važnost <i>chata</i>	0.110	0.004
	5. Savjesnost	-0.117	0.002
	6. Ugodnost	-0.098	0.010
	7. Važnost igranja mrežnih igara	0.111	0.004
	8. Spol	-0.097	0.008

Osim nabrojanih prediktora, značajni su prediktori i varijable spola (opet, u smjeru da ženski sudionici imaju veću vjerojatnost postići viši rezultat na skali usamljenosti/depresije), procjene važnosti *chata* i mrežnih igara te tjedni broj sati proveden u korištenju Interneta (pozitivno povezane s kriterijem).

Stupnjevitom regresijom prediktora na faktor smanjene kontrole impulsa objašnjeno je 24% varijance. Kako je bilo očekivano, za faktor smanjene kontrole impulsa najbolji je prediktor dimenzija savjesnosti, koja je sa smanjenom kontrolom impulsa negativno povezana. Od dimenzija ličnosti značajni prediktori su još intelekt / otvorenost iskustvima (pozitivno povezana) te ekstraverzija i emocionalna stabilnost (negativno

povezane). Kao i prije, procjena važnosti funkcije *chata* i igranja mrežnih igara te broj sati korištenja Interneta tjedno također su značajni prediktori, pozitivno povezani s kriterijem. Dob je značajan i negativno povezan prediktor, a i spol je značajan prediktor (povezan u smjeru da ženski sudionici imaju veću vjerojatnost postići viši rezultat na skali).

Tablica 8
Rezultati stupnjevite regresijske analize za kriterij smanjene kontrole impulsa (N=657)

Model	Prediktori	Beta	p
R=0.491	1. Savjesnost	-0.231	<0.001
R ² =0.241	2. Važnost <i>chata</i>	0.130	0.001
F=22.864	3. Dob	-0.128	0.001
p<0.001	4. Sati korištenja tjedno	0.153	<0.001
	5. Ekstraverzija	-0.142	<0.001
	6. Intelekt / otvorenost iskustvima	0.110	0.002
	7. Važnost igranja mrežnih igara	0.120	0.002
	8. Emocionalna stabilnost	-0.099	0.007
	9. Spol	-0.092	0.009

Stupnjevita regresijska analiza sa skalom distrakcije kao kriterijem objašnjava 19.4% varijance, a prva je kod koje procjena važnosti *chata* nije značajan prediktor. Značajni prediktori uključuju dimenziju savjesnosti, ekstraverzije i emocionalne stabilnosti (negativno povezane s kriterijem) i intelekta / otvorenosti iskustvima (pozitivno povezane s kriterijem). Ostali značajni prediktori su važnost igranja mrežnih igara (pozitivno povezana s kriterijem) te dob (negativno povezana s kriterijem). Spol je povezan s kriterijem u smjeru da ženski sudionici imaju veću vjerojatnost postići viši rezultat na skali distrakcije.

Tablica 9
Rezultati stupnjevite regresijske analize za kriterij distrakciju (N=657)

Model	Prediktori	Beta	p
R=0.441	1. Savjesnost	-0.236	<0.001
R ² =0.194	2. Važnost igranja mrežnih igara	0.178	<0.001
F=22.380	3. Dob	-0.127	0.001
p<0.001	4. Intelekt / otvorenost iskustvima	0.131	<0.001
	5. Ekstraverzija	-0.132	<0.001
	6. Spol	-0.095	0.008
	7. Emocionalna stabilnost	-0.099	0.009

Kod provedenog istraživanja, naravno, moguće je prepoznati više potencijalnih metodoloških problema. Činjenica da je istraživanje obavljeno putem Interneta te oglašeno kroz samo dva specifična izvora rezultirala je vrlo iskrivljenom demografskom slikom uzorka, kako po pitanju dobi, tako i spola. Kod mjerenja dimenzija ličnosti prema teoriji te posebno patološkog korištenja Interneta, potrebno je postaviti i pitanje iskrenosti procjena sudionika - čestice OCS-a nerijetko opisuju očito patološko ponašanje te na određenim mjestima traže od ispitanika da iskreno opiše sebe kao usamljenog ili necijenjenog u stvarnom životu, prizna zanemarivanje posla ili da mu bližnji prigovaraju zbog korištenja Interneta. U svjetlu toga razumno je očekivati izvjesnu količinu socijalno poželjnih odgovora.

ZAKLJUČAK

Provedeno istraživanje na uzorku hrvatskih korisnika Interneta potvrdilo je visoku pouzdanost instrumenta Online Cognition Scale - kako ukupne mjere patološkog korištenja Interneta, tako i četiri pojedinačne skale.

Faktorska struktura instrumenta OCS o kojoj govore Davis, Flett i Besser (2002) djelomično je potvrđena u ovom istraživanju, uz izvjesna odstupanja naročito prisutna kod skale usamljenosti/depresije, kod koje čak tri od šest čestica snažnije saturiraju druge faktore. Analiza sadržaja čestica kod kojih postoji odstupanje upućuje kako bi pripadnost tih čestica faktora mogla biti upravo kakva je dobivena u ovom istraživanju, što snažno indicira kako bi izvjesna revizija skala tog instrumenta bila poželjna. Usprkos tome, moguće je zaključiti kako je potvrđena faktorska struktura o kojoj govore autori te se pronađeni faktori mogu interpretirati kao društvena utjeha, usamljenost/depresija, smanjena kontrola impulsa i distrakcija. Ipak, zbog visokih povezanosti među skalama i pronađenog centralnog faktora, postavlja se pitanje koliko je uopće opravdano koristiti skupne rezultate skala kao zasebne mjere (kako su u ovom istraživanju korištene).

Da bismo odgovorili na drugi problem, provedene su stupnjevite regresijske analize uz sedamnaest prediktora, na kriterije ukupnog patološkog korištenja Interneta i rezultate četiri skale OCS-a. Rezultati izdvajaju dimenzije savjesnosti i ekstraverzije kao značajne prediktore, negativno povezane sa kriterijima u svih pet modela te dimenziju intelekta / otvorenosti iskustvima kao značajan prediktor, pozitivno povezan sa kriterijima u svih pet modela. Dimenzija emocionalne stabilnosti značajan je prediktor u predviđanju ukupnog patološkog korištenja Interneta, faktora smanjene kontrole impulsa i faktora distrakcije (negativno povezan sa svim navedenim kriterijima), dok je dimenzija ugodnosti značajan prediktor samo za faktor usamljenosti/depresije, negativno povezana s tim kriterijem. Rezultati indiciraju kako bi se moglo govoriti o specifičnoj strukturi ličnosti prema teoriji

"Velikih pet" koja pomaže predviđanju patološkog korištenja Interneta u cjelini, kao i njegovih dijelova - emocionalna nestabilnost i neuroticizam, introvertiranost, uz visoku intelekt / otvorenost iskustvima i nizak rezultat na dimenziji savjesnosti.

Usprkos velikom nesrazmjeru omjera muških i ženskih ispitanika, spol se pokazao značajnim prediktorom u svih pet modela, u smjeru da ženski sudionici pokazuju tendenciju višeg patološkog korištenja Interneta - kako ukupnog, tako i na svim pojedinačnim skalama.

Potvrđena je u literaturi često spominjana važnost interaktivnih servisa u razvoju patološke upotrebe Interneta (Young, 1998) - procjena važnosti *chata* od strane ispitanika pokazala se kao značajan prediktor za sve kriterije osim distrakcije, uz pozitivnu povezanost, dok je procjena važnosti igranja mrežnih igara značajan i pozitivno povezan prediktor u svih pet modela. Velika važnost interakcije koju podrazumijevaju mrežne igre i *chat* kod korisnika koji patološki koriste Internet poklapa se s pretpostavkama koje postavlja Davisov model.

Dob je značajan prediktor, negativno povezan s kriterijima, za ukupno patološko korištenje Interneta, te faktore smanjene kontrole impulsa i distrakcije.

Broj sati tjedno proveden u korištenju Interneta značajan je prediktor u svim modelima osim onom kod kriterija distrakcije i pozitivno je povezan s patološkim korištenjem Interneta.

Obrazovni status, brzina veze na Internet i procjena važnosti funkcije e-maila značajni su prediktori za faktor društvene utjehe, te su s njim svi negativno povezani. Ovo nam govori kako je patološko korištenje Interneta u svrhu društvene utjehe nešto vjerojatnije kod mladih korisnika kojima e-mail nije među najvažnijim servisima.

LITERATURA

Beard, K.W., Wolf, E.M. (2001). Modification in the Proposed Diagnostic Criteria for Internet Addiction. *CyberPsychology and Behavior*, 4(3), 377-383.

Cline, S., Pauchon, O., Choi, E-J., Ho, W-F. (2002). Internet Addiction Survey: TC 802 Research Project. <http://www.msu.edu/~clinesa/internetreport.doc>

Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use (PIU). *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.

Davis, R.A. (2001b) Treatment of Internet Addiction.
<http://www.internetaddiction.ca/treatment.htm>.

Davis, R.A., Flett, G.L., Besser, A. (2002). Validation of a New Scale for Measuring Problematic Internet Use: Implications for Pre-employment Screening. *CyberPsychology & Behavior*, 5(4), 331-345.

Engelhard, G. Jr. (1993). What is The Attenuation Paradox? *Rasch Measurement Transactions* 6(4), 257.

Greenfield, D. N. (1999). Psychological characteristics of compulsive internet use: A preliminary analysis. *Cyberpsychology & Behavior*, 2(5), 403-412.

Griffiths, M. (1999). Internet addiction: Fact or fiction? *The Psychologist*, 12(5), 246-250.

Griffiths, M. (2000). Excessive internet use: implications for sexual behavior. *CyberPsychology & Behavior*, 3(4), 537-552.

Griffiths, M. (2000b). Does Internet and Computer "Addiction" Exist? Some Case Study Evidence. *CyberPsychology & Behavior*, 3(2), 211-218.

Homan, K. (2001). Analiza odnosa između dimenzije ličnosti psihoticizam i dimenzija ugodnost i savjesnost. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Ivanek, G. (2004). Psihometrijska validacija dvaju kratkih upitnika Big Five dimenzija ličnosti. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Morahan-Martin, J., Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, Vol 16(1), 13-29.

Palmer J. K., Loveland J.M. (2004). Further Investigation of the Psychometric Properties of Saucier's Big Five "Mini-Markers:" Evidence for Criterion and Construct Validity. *Individual Differences Research*, Vol. 2(3), 231-238.

Pratarelli, M., Browne, B., Johnson, K. (1999). The bits and bytes of computer/Internet addiction: A factor analytic approach. *Behavior Research Methods, Instruments, and Computers*, 31(2), 305-314.

Pratarelli, M., Browne, B. (2002). Confirmatory Factor Analysis of Internet Use and Addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 5(1), 53-64.

Saucier, G. (1994). Mini-Markers: A brief version of Goldberg's unipolar Big-Five markers. *Journal of Personality Assessment*, 63(3), 506-516.

Stern, S.E. (1999). Addiction to technologies: A social psychological perspective of internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 419-424.

Young, K.S. (1996). Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.

Young, K.S. (1997). What Makes the Internet Addictive: Potential Explanations for Pathological Internet Use. <http://www.netaddiction.com/articles/habitforming.htm>

Young, K.S. (1998). *Caught in the net: How to recognize the signs of internet addiction and a winning strategy for recovery*. New York, NY: John Wiley & Sons.

Young, K.S. (1999). Internet Addiction: Symptoms, Evaluation and Treatment. L.VandeCreek & T.L. Jackson (ur.). *Innovations in Clinical Practice: A Source Book*, vol. 17, 19-31. Sarasota, FL: Professional Resource Press.

Wang, W. (2001). Internet dependency and psychosocial maturity among college students. *International Journal of Human-Computer Studies*, 55(6), 919-938.

Widyanto, L., McMurrin, M. (2004). The Psychometric Properties of the Internet Addiction Test. *CyberPsychology & Behavior*, 7(4), 443-450.

PRILOZI

Prilog 1

Matrica međusobnih povezanosti svih prediktora i kriterija (N=657; (*) p<0.05; (**) p<0.01)

	Dob	Spol	Obraz.	Tjedno sati	Veza	Znanje	bitan e-mail	bitan - WWW	bitan - Usenet	bitan - chat	bino igranje	bitan - blog
Intelekt / otv. isk.	-.073	-.055	-0.01	.018	-.018	.147(**)	.072	.091(*)	.036	.129(**)	.017	.068
Emoc. stab.	.104(**)	.011	.081(*)	.044	.065	.097(*)	.073	-.033	-.038	-.020	.008	-.002
Savj.	.109(**)	-.029	.111(**)	-.052	.027	.192(**)	.111(**)	.002	-.005	-.048	-.059	.046
Ugodnost	.062	-.020	.035	-.058	.084(*)	.079(*)	.133(**)	.053	.007	.054	.061	.034
Ekstrav.	-.005	-.016	.043	-.004	.052	.070	.085(*)	-.007	-.022	.015	.061	.066
Dist.	-.229(**)	-.070	-.093(*)	.060	-.055	-.080(*)	-.147(**)	-.025	.048	.161(**)	.216(**)	.010
Smanjena kont.	-.224(**)	-.093(*)	-.162(**)	.160(**)	-.040	-.068	-.086(*)	.015	.109(**)	.253(**)	.197(**)	.005
Usam. / depr.	-.125(**)	-.105(**)	-.061	.179(**)	.002	-.023	.007	.077(*)	.103(**)	.193(**)	.124(**)	.033
Društ. uj.	-.215(**)	-.102(**)	-.200(**)	.099(*)	-.097(*)	-.091(*)	-.142(**)	-.020	.096(*)	.233(**)	.190(**)	.053
Patol. kor.	-.238(**)	-.107(**)	-.164(**)	.140(**)	-.064	-.082(*)	-.118(**)	.006	.104(**)	.249(**)	.216(**)	.031
bitan - blog	-.001	-.146(**)	.018	.005	-.070	-.030	.014	-.104(**)	.115(**)	.167(**)	.075	
bino igranje	-.336(**)	.120(**)	-.161(**)	-.015	-.050	-.042	-.172(**)	.009	.145(**)	.320(**)		.075
bitan chat	-.295(**)	-.082(*)	-.112(**)	.097(*)	.032	.106(**)	.076	.139(**)	.246(**)		.320(**)	.167(**)
bitan - Usenet	-.121(**)	.005	-.016	-.008	.017	.146(**)	.154(**)	.188(**)		.246(**)	.145(**)	.115(**)
bitan WWW	-.022	.051	.031	.006	.084(*)	.167(**)	.362(**)		.188(**)	.139(**)	.009	-.104(**)
bitan e-mail	.249(**)	-.048	.239(**)	.079(*)	.157(**)	.202(**)		.362(**)	.154(**)	.076	-.172(**)	.014
Znanje	.017	.086(*)	.101(**)	.100(*)	.145(**)		.202(**)	.167(**)	.146(**)	.106(**)	-.042	-.030
Veza	.196(**)	.008	.048	.295(**)	.145(**)	.157(**)	.084(*)		.017	.032	-.050	-.070
Tjedno sati	.154(**)	-.064	.068		.295(**)	.100(*)	.079(*)	.006	-.008	.097(*)	-.015	.005
Obraz.	.352(**)	.008		.068	.048	.101(**)	.239(**)	.031	-.016	-.112(**)	-.161(**)	.018
Spol	-.023		.008	-.064	.008	.086(*)	-.048	.051	.005	-.082(*)	.120(**)	-.146(**)
Dob		-.023	.352(**)	.154(**)	.196(**)	.017	.249(**)	-.002	-.121(**)	-.295(**)	-.336(**)	-.001

	Patol. kor.	Društ. uij.	Usam. / depr.	Smanjena kont.	Dist.	Ekstrav.	Ugodnost	Savj.	Emoc. stab	Intelekt / otv. isk.
Intelekt / otv. isk.	.113(**)	.104(**)	.149(**)	.074	.079(*)	.223(**)	.235(**)	.172(**)	.000	
Emoc. stab.	-.199(**)	-.139(**)	-.137(**)	-.204(**)	-.208(**)	.123(**)	.212(**)	.339(**)		.000
Savj.	-.268(**)	-.162(**)	-.166(**)	-.307(**)	-.295(**)	.202(**)	.260(**)		.339(**)	.172(**)
Ugodnost	-.113(**)	-.067	-.104(**)	-.136(**)	-.090(*)	.149(**)	.260(**)	.212(**)		.235(**)
Ekstrav.	-.231(**)	-.264(**)	-.198(**)	-.166(**)	-.150(**)		.149(**)	.202(**)	.123(**)	.223(**)
Dist.	.810(**)	.623(**)	.545(**)	.651(**)	-.150(**)	-.090(*)	-.295(**)	-.208(**)		.079(*)
Smanjena kont.	.893(**)	.704(**)	.696(**)		.651(**)	-.166(**)	-.136(**)	-.307(**)	-.204(**)	.074
Usam. / depr.	.820(**)	.684(**)		.696(**)	.545(**)	-.198(**)	-.104(**)	-.166(**)	-.137(**)	.149(**)
Društ. uij.	.903(**)		.684(**)	.704(**)	.623(**)	-.264(**)	-.067	-.162(**)	-.139(**)	.104(**)
Patol. kor.		.903(**)	.820(**)	.893(**)	.810(**)	-.231(**)	-.113(**)	-.268(**)	-.199(**)	.113(**)
bitan - blog	.031	.053	.033	.005	.010	.066	.034	.046	-.002	.068
bitno igranje	.216(**)	.190(**)	.124(**)	.197(**)	.216(**)	.061	.061	-.059	.008	.017
bitan chat	.249(**)	.233(**)	.193(**)	.233(**)	.161(**)	.015	.054	-.048	-.020	.129(**)
bitan - Usenet	.104(**)	.096(*)	.103(**)	.109(**)	.048	-.022	.007	-.005	-.038	.036
bitan WWW	.006	-.020	.077(*)	.015	-.025	-.007	.053	.002	-.033	.091(*)
bitan e-mail	-.118(**)	-.142(**)	.007	-.086(*)	-.147(**)	.085(*)	.133(**)	.111(**)	.073	.072
Znanje	-.082(*)	-.091(*)	-.023	-.068	-.080(*)	.070	.079(*)	.192(**)	.097(*)	.147(**)
Veza	-.064	-.097(*)	.002	-.040	-.055	.052	.084(*)	.027	.065	-.018
Tjedno sati	.140(**)	.099(*)	.179(**)	.160(**)	.060	-.004	-.058	-.052	.044	.018
Obraz.	-.164(**)	-.200(**)	-.061	-.162(**)	-.093(*)	.043	.035	.111(**)	.081(*)	-.006
Spol	-.107(**)	-.102(**)	-.105(**)	-.093(*)	-.070	-.016	-.020	-.029	.011	-.055
Dob	-.238(**)	-.215(**)	-.125(**)	-.224(**)	-.229(**)	-.005	.062	.109(**)	.104(**)	-.073

Prilog 2

Mjerni instrumenti prezentirani sudionicima na adresi
<http://mjesec.ffzg.hr/zec/>

Kao korisnika Interneta, molim vas za pomoć u provedbi istraživanja koje ima za cilj istražiti kako ljudi doživljavaju i koriste Internet. Istraživanje je **potpuno anonimno**, rezultati će biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe (izrada diplomskog rada), te objavljeni javno po provedbi istraživanja.

Popunjavanje upitnika traje između 10 i 15 minuta. Unaprijed vam zahvaljujem na pomoći.

Goran Zec

1.1 Koliko imate godina?

godina

1.2 Kojeg ste spola?

- ☐ Ženskog
- ☐ Muškog

1.3 Koji je vaš obrazovni status?

- ☐ osnovna škola
- ☐ srednja škola
- ☐ viša škola
- ☐ visoka škola (fakultet)

1.4 Procijenite koliko sati tjedno sveukupno koristite Internet, bez obzira radi li se o poslovnom ili privatnom korištenju:

sati

1.5 Kakvu vezu na Internet koristite?

- ☐ uskopojasnu vezu (analogni modem, ISDN, kablovska veza do 64 Kbit/s)
- ☐ širokopojasnu vezu (ADSL, satelit, bežična veza (wireless), veza preko lokalne mreže)

1.6 Pokušajte procijeniti vlastito znanje korištenja računala:

- ☐ iznimno loše
- ☐ loše
- ☐ osrednje
- ☐ dobro
- ☐ iznimno dobro

2.1 Molimo vas da za svaki od sljedećih internetskih servisa procijenite koliko je, vama osobno, bitan:

	iznimno nebitan	donekle nebitan	niti je bitan, niti nebitan	donekle bitan	iznimno bitan
Elektronska pošta (e-mail)	☐	☐	☐	☐	☐
WWW (World Wide Web)	☐	☐	☐	☐	☐
Usenet (news grupe) i forumi na webu	☐	☐	☐	☐	☐
Chat (Instant messaging - ICQ, MSN, AIM, Jabber; Java chat)	☐	☐	☐	☐	☐
Igranje mrežnih igara	☐	☐	☐	☐	☐
Blog (web log)	☐	☐	☐	☐	☐

3.1 Slijedi niz tvrdnji koje se odnose na vaša razmišljanja o Internetu. Za svaku od tvrdnji, molimo vas da odaberete broj od "1" do "7" ovisno o stupnju vašeg slaganja:

	1	2	3	4	5	6	7
	uopće se ne slažem			niti se slažem, niti ne slažem			izrazito se slažem
Najugodnije se osjećam kad sam na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Malo me ljudi voli, osim onih koje sam upoznala/upoznao putem Interneta.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Osjećam se najsigurnijim/najsigurnijom kad sam na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Često mislim o nečemu što mi se dogodilo na Internetu i nakon što više nisam spojena/spojen.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Kad sam na Internetu, često se osjećam uzbuđenim/uzbuđenom ili emocionalno pobuđenim/pobuđenom.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Osobu je moguće bolje upoznati putem Interneta, nego izravnim kontaktom.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Često nalazim kako je smirujuće biti na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Na Internetu mogu biti onakva/onakav kakva/kakav zaista jesam.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Više me poštuju na Internetu nego u 'stvarnom životu'.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Koristim Internet više nego bih trebao/trebala.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Ljudi mi prigovaraju kako previše koristim Internet.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7

Ljudi me prihvaćaju onakvu/onakvog kakva/kakav jesam kad sam na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Nikad ne ostajem na Internetu dulje nego sam planirao/planirala.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Veze putem Interneta mogu biti više ispunjavajuće nego one uživo.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Kad sam na Internetu, ne mislim o problemima iz stvarnog života.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Dajem najbolje od sebe kad sam na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Stvarni svijet je manje uzbudljiv nego ono što je moguće raditi na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Voljela/volio bih da moji prijatelji i obitelj znaju kakvom/kakvim me ljudi smatraju na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Internet je 'stvarniji' od stvarnog života.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Kad sam na Internetu, ne mislim na svoje obveze.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Ne mogu prestati razmišljati o Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Manje sam usamljena/usamljen kad sam na Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Ne mogu zamisliti sebe bez Interneta na dulje vrijeme.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Internet je bitan dio mog života.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Osjećam se bespomoćnim/bespomoćnom kad nemam pristupa Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Kažem ili napravim stvari na Internetu koje nikad ne bih mogla/mogao uživo.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Kad nemam ništa bolje za raditi, spojim se na Internet.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Opazio/opazila sam kako se spajam na Internet više kad imam nekog neriješenog posla.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Kad nisam na Internetu, često mislim o Internetu.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Ponekad koristim Internet za izbjegavanje ili odgađanje posla.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Kad sam na Internetu, mogu biti bez briga.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Često koristim Internet kako bih izbjegla/izbjegao neugodne stvari koje moram napraviti.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Korištenje Interneta je način za zaboraviti na sve stvari koje moram učiniti, ali ne želim.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Iako ponekad to poželim, ne mogu smanjiti svoje korištenje Interneta.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7
Smeta mi što ne mogu prestati toliko koristiti Internet.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7

1 2 3 4 5 6 7

4.1 Molimo vas da za svaki od sljedećih pridjeva procijenite koliko vas dobro opisuje. Procjene vršite uzimajući u obzir kako se uobičajeno osjećate, bez obzira na vaše želje ili predviđanja za budućnost.

[illegible]

[illegible]

[illegible]